

BÁCSKAI, KALOCSAI SÁRKÖZI ÉS KISKUNSAÍGI
TANULMÁNYOK TÁRSADALOMRÓL,
NEMZETISÉGEKRŐL ÉS EGYHÁZAKRÓL

Bárth János: Népeesség, társadalom, egyház. Negyven
tanulmány a Duna-Tisza közéről. Kecskemét, Kecskeméti
Katona József Múzeum, 2024 (terjedelem 400 oldal)

STUDIES ON SOCIETY, ETHNICITIES, AND CHURCHES IN THE
BÁCSKA, KALOCSA-SÁRKÖZ, AND KISKUNSAIG REGIONS

Bárth, János: Népeesség, társadalom, egyház. Negyven tanulmány a Duna-
Tisza közéről. [Population, Society, Church. Forty Studies on the Danube-
Tisza Interfluve.] Kecskemét, Kecskeméti Katona József Múzeum, 2024 (400
pages)

Fábián Borbála

Délvidék Kutató Központ

A Kecskeméti Katona József Múzeum a BÁRTH Könyvműhely közreműködésével jelentette meg a kötetet 2024-ben. A könyvet a 80 éves Bárth János szerkesztette. Folytatása a 20 évvel korábban, 2004-ben megjelent *Kétvízközi népismeret* című kötetének, mely a 60. születésnap alkalmából készült. Az akkor 82 tanulmányt tartalmazó könyvet, a Kalocsai Múzeumbarátok köre és a Viski Károly Múzeum jelentette meg. A folytatásba feleennyi, 40 tanulmány került nyolc fejezetbe csoportosítva. A 40 tanulmány és közlemény három kivételével 2006 és 2024 között jelent meg különböző helyeken. A kötet fülszövege szerint 26 város vagy falu történetének egy részét ismerhetjük meg az egyes cikkekből Akasztótól Zentáig, valamint 17 pusztá szerepel a kötetben Ácstól a szerbiai Tornyosig. A könyv középpontjába Bácsot helyezte a szerző-szerkesztő, amit a könyvborító is kifejez, ugyanis a könyv címlapjára Bács város látképe, a hátoldalára Bácsot ábrázoló térkép került. A második fejezet a *Migráció, népeesség, nemzetiség* első tanulmánya, a történeti tanulmányok közül az első a 18. századi Bács mezőváros magyarságát a korabeli összeírások alapján mutatja be.

A fejezetek közül három a szerző egyháztörténeti kutatásait és érdeklődését tükrözi. Ez a második fejezet a *Migráció, népeesség, nemzetiség*, mivel ebben a katolikusok és reformátusok 18-19. századi bácskai történetével foglalkozik. A másik, az ezt követő *Pap, egyház, vallás* című fejezet, melyben a papi hagyatékok és paptartó szerződésekön kívül szó esik az érsekcsanádi reformátusok lelkésze és tanítóján kívül a bácsi Szent Antal kápolnáról, és a mélykúti kereszttekről is. A tanya és egyházszerkezet bácskai összefüggéseit a plébániák számának emelkedésével négy plébánia:

Ludas, Felsőhegy, Tornynos és Adorján létrehozásának példájával mutatja be. Legtalányosabb című *A fogadalom ereje*, melyben a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár Egyházkormányzati iratok közül a „Votum” dobozból 22 fogadalom változtatási vagy felmentési kérelmet mutat be 1896–1922 közti időből Felsőszentivántól Zsablyáig. A fejezet középső tanulmánya a kiskunhalasi 1778-as bérmajegyzék alapján dolgozza fel, hogy honnan származ(hat)tak a halasi katolikusok. A bérmálkozók és bérmaszülei – 209 fő – Alaptól Zsiráig 101 különböző településről származtak, ketten külföldről. A többség a Jászságból érkezett, de Kalocsáról, a Bácskából és dunántúlról is jöttek.

Személyes emlékeiről olvashatunk a *Kutatói emlékezekben*, melyben a három közül kettő is a néprajz mellett a vallástörténethez is kapcsolódik: *Emlémem a tekiei búcsúról* és a *Gyermekkorom karácsonyai*. A *megélt tudománytörténet* című fejezetben a kutató és tudós társakról olvashatunk, vagy a nekik szóló köszöntéseket. Ezek közt található az emlékezése Gyetvai Péterre, a tudós papra.

Bárh János kutatásainak egyik középpontja a különböző kontraktusok. A *Kontraktusok* című fejezetnek első két tanulmánya a kalocsai érsekhez kötődik. A legkorábbi az 1752. évi kontraktusa Bács mezővárosnak, melyet az ott élő jobbágyok kaptak Klobusiczky Ferenc érsektől. A következő fejezetben elődje Patacsics Gábor 1743. évi Császártöltés falut létrehozó telepítő kontraktust ismerhetjük meg. A szülőhely Jánoshalma is belekerült a kötetbe a *Jankovác kamarai község 1792. évi kontraktusa* tanulmánnyal. Három kontraktusnak ez a kötet az első megjelenési helye: Jankovác kamarai helység 1792. évi kontraktusa, Tatabánya bácskai helység pusztáarendáló kontraktusa, Bácsújfalú 1773. évi kontraktusa.

A *Határok* című fejezetben a határpercek kutatási eredményeiből néhány érdekességet ismerhetünk, meg például hogyan tudatosították a határpontokat régen, az állattartás Kiskunmajsa határában, vagy hogyan akadályozták egy vendégfogadó építését a 18. század közepén a kiskunfélegyházi Csólyos és Pálos határán. A 18. századi határpercekhez kapcsolatos térképvázlatok. Az ácsi határpercek térképvázlatán például a dömötöri és az ácsi középkori templomok romjait is jelölték. A Polgárdi pusztá határperceinek térképvázlatát Házy Pál keceli plébános készítette. A határpercek négy évtizedes kutatásával kapcsolatos eredményeit másik új kötetében a *Dunátáji vallomások* címűben (Folcloristica Historica sorozat 7. kötetében) jelentette meg Bárh János az MTA-ELTE Lendület Történeti Folklorisztikai Kutatócsoport kiadásában.

A *Népesség, társadalom, egyház* című könyv utószavának végén a könyv születésével kapcsolatban írja a szerző: „az utóbbi két évtizedben végzett Duna-Tisza közti kutatásaimat és a rájuk alapozott eredmények sorát némiképp tükrözi a mostani gyűjteményes kötet, amelynek megszületését sokan támogatták”.

Egy gazdag kutatói életút legutóbbi húsz évének terméseiből válogatott tanulmányok nemcsak a szerző munkásságának összefoglalása, hanem újabb kutatások kiindulópontja is lehet. Ezt a célt szolgálja a könyv első fejezetének a *Módszer, szemlélet, cél* mindkét tanulmánya. Az első helytörténetírók számára kíván egy vezérfonalat adni. A második *Migráció és hagyományformálódás a népeletben* címmel a történeti néprajzkutatók, etnográfusok és a 18. század migráció kutatói számára osztja meg azokat a kérdéseket, melyek több mint negyven éve foglalkoztatják ebben a témában. A tanulmány utolsó bekezdése kutatói munkájának is összegzése: „A feladata reménytelenek látszik, de nem az. Az efféle kutatómunka nagy elszántságot, rengeteg kitartást, tengernyi időt, némi kutatói szerencsét, sok módszertani és tárgyi ismeretet igényel.”

A Duna-Tisza közének 18–20. századi kutatói egy újabb könyvet forgathatnak haszonnal a néprajzi, történeti vagy helytörténeti kutatásaikhoz. A lokálpatrióták is találhatnak számukra érdekes írásokat a kötetben. Egy-egy tanulmány akár a családfakutatókat is segítheti őseik megtalálásában.